

COLUMN

SHEILA SITALSING

Ambtenaren met 'morele buikpijn' zouden vaker moeten zeggen: ik verdom het

Zelf kon hij er niet bij zijn (druk met ergens de boel traineren waarschijnlijk), maar de geest van de ambtenaar die door hogerhand erop uit is gestuurd om obstructie te plegen, waarde maandag door de zaal waarin Groningers werden gehoord door de parlementaire enquêtecommissie gaswinning. Meestribbelen, noemde oud-minister Pieter Winsemius het kunstje: 'Mensen praten met je mee, maar doen geen meer.'

Drie goed gecaste getuigen traden maandag aan: Herman de Muinck, die als klein jongetje erbij was toen het gas werd gevonden, de 80-jarige Sijbrand Nijhoff, die aan zijn paarden kon zien of er een beving aankwam en taai tegenstander werd van de staat, en Susan Top, die jarenlang heeft geprobeerd de zaken beter te maken voor haar lotgenoten.

Alle drie vertelden ze hoe ze waren gelokt naar het doolhof dat de overheid en Shell/Exxon eendrachtig hebben aangelegd, en waarin ze na elke bocht afgevaardigden van de overheid tegenkwamen die enorm met ze meepraatten maar geen moer deden. Susan Top vertelde hoe ambtenaren de procedures voor schadeclaims zo inrichtten dat de overheid er zo weinig mogelijk gedoe van had. Het gedoe was voor de burgers, die van loket naar loket moesten en alleen maar dit zagen: vertraging, het leek wel expres. Nijhoff zei het mooi: 'Ik dacht dat we in een eerlijk land leefden.'

Er zijn altijd redenen waarom de staat doet wat hij doet: grote belangen, groter geld, grotere lobby's, incompetentie, onvermogen, domheid. Maar waarom individuele ambtenaren meewerken aan het kapotmaken van burgers en het stukmaken van het vertrouwen in hun eigen overheid, terwijl ze van nabij zien dat de zaak stinkt, is een intrigerende vraag.

Ze werd ook gesteld in het drama van de kinderopvangtoeslag. Ambtenaren zagen wat er gebeurde, sommigen zeiden er wat van, een dappere vrouw schreef het op. Hogerhand praatte mee en deed geen moer.

Toch zitten ambtenaren er wel degelijk mee als ze krankzinnig of destructief beleid moeten uitvoeren. Terwijl Herman Muinck zei dat hij hoopt op 'gerechtigheid', plukte ik van de website van de Tweede Kamer de resultaten van een enquête over 'morele vragen' onder ambtenaren bij allerlei onderdelen van de overheid. Uitgevoerd door het bureau I&O Research voor het programma Dialoog en Ethiek van de Rijksoverheid, dat bedoeld is om 'het ethisch vermogen van ambtenaren te versterken'.

Van de uitkomsten keek ik op: meer dan de helft van de ondervraagden heeft met enige regelmaat 'buikpijn' of 'morele twijfel' over beleid dat ze moeten uitvoeren. Ze zien besluiten die ondoelmatig zijn en de publieke zaak niet dienen, omdat ze vervormd zijn onder politieke druk en macht. Ze zien besluiten die onrechtvaardig uitpakken, van 'het lijkt soms meer boertje pesten' (bij milieuvergunningen) tot 'het categoriseren en verdacht stellen van asielzoekers', zo zeggen ambtenaren in interviews die I&O afnam. Ze zien opdrachten van hun minister om informatie achter te houden of cijfers bij te stellen 'zodat een inkoop door kon gaan'. Vaak zeggen ze er wat van, maar tot bevredigende uitkomsten leidt dit zelden. De sleutel is: een moedige leidinggeven. (Zie wederom het toeslagenschandaal, waar je de morele moed onder leidinggeven met een loep moest zoeken).

Maandag stuurde de minister van Binnenlandse Zaken het onderzoek naar de Tweede Kamer, verstoep achter een brief over 'veilig werken'. Terwijl je zou denken: gooi de luiken volledig open. Want het zou de Groningers hebben geholpen als ambtenaren met buikpijn hadden durven zeggen: we verdommen het. In plaats van meepraten en geen moer doen.

HET WEER

ZONNIG

Vandaag schijnt de zon flink, landinwaarts komen ook kleine stapelwolken voor. Het wordt 20 tot 25 graden. Woensdag: zon, wolkenvelden en nagenoeg droog bij 24 tot 28 graden. **PAGINA V13**

Kuipers: euthanasie ook mogelijk voor kinderen onder de 12 jaar die uitzichtloos en ondraaglijk lijden

Gijs Herderscheë
Den Haag

Euthanasie moet mogelijk worden voor kinderen van 1 tot 12 jaar die ondraaglijk en uitzichtloos lijden. Daarvoor is een reeks zorgvuldigheidseisen geformuleerd zoals die er ook is voor euthanasie bij volwassenen en voor zuigelingen jonger dan 1 jaar.

Dit schrijft minister Ernst Kuipers (D66) aan de Tweede Kamer. Formeel is nu niets geregeld om doodzieke kinderen die ondraaglijk lijden en ongeneeslijk ziek zijn uit hun lijden te verlossen. De concept-regeling die Kuipers heeft opgesteld en naar de Kamer heeft gestuurd, is voor advies aan 'relevante partijen' voorgelegd. Kuipers wil de Kamer in oktober 'informerend' over de verwerking van de reacties op het concept van de Regeling L1-12'. Dan zal ook duidelijk worden of en wanneer de regeling van kracht wordt.

Kuipers kiest voor een 'regeling' en niet voor een wetswijziging op verzoek van kinderartsen. Die vrezen dat een wetswijziging het debat zou polariseren, terwijl zij een praktische oplossing zoeken voor schrijnende situaties voor een zeer kleine doelgroep.

Grote behoefte

In 2019 bleek uit onderzoek dat er grote behoefte is aan mogelijkheden voor actieve levensbeëindiging voor kinderen onder de 12 jaar die 'uitzichtloos en ondraaglijk lijden'. Euthanasie is nu voor deze groep niet mogelijk, maar hun lijden blijkt soms zo ernstig, dat het niet bestreden kan worden met medicatie.

Het gaat, zo benadrukt Kuipers in zijn brief, 'om een kleine groep ongeneeslijk zieke kinderen die uitzichtloos en ondraaglijk lijden en bij wie alle mo-

gelijkheden van palliatieve zorg niet toereikend zijn om hun lijden te verlichten'. Het gaat om kinderen waarvan verwacht wordt dat zij binnen afzienbare tijd zullen overlijden.

'Help me nou'

In het onderzoek uit 2019 beschrijven ouders hoe ze niets konden doen terwijl hun kinderen urenlang schreeuwden van de pijn of bijna continu epileptische aanvallen hadden. Een moeder vertelde hoe haar kind door een hersentumor drie dagen lang bleef gillen, voortdurend op zijn hoofd sloeg terwijl hij riep: 'Help me, help me nou.'

Ernst Kuipers
Foto ANP

Uitbreiding van de Euthanasiewet ligt politiek gevoelig. Die wet is ook van toepassing op kinderen van 12 jaar en ouder, omdat die geacht worden hun situatie te kunnen overzien. Euthanasie veronderstelt volgens de Euthanasiewet zelfbeschikking en wilbekwaamheid. Die worden geacht te ontbreken bij kinderen jonger dan 12 jaar.

Voor kinderen jonger dan 1 jaar geldt het zogenoemde Groningen-protocol uit 2005. Daarin staan richtlijnen voor actieve levensbeëindiging van zuigelingen jonger dan 1 jaar. Zo moeten kinderen ondraaglijk en uitzichtloos lijden, is toestemming van beide ouders nodig en wordt achteraf getoetst. De regeling wordt onder meer gebruikt bij baby's met een zeer ernstige, zeldzame blaarziekte. Het protocol valt niet onder de Euthanasiewet: het werd opgesteld door Groningse kinderartsen

in samenspraak met de ministeries van VWS en Justitie en Veiligheid.

Zeven zorgvuldigheidseisen

Bij de regeling die Kuipers als concept naar de Kamer heeft gestuurd, wordt voortgeborduurd op dat protocol. Er worden zeven zorgvuldigheidseisen genoemd waaraan de euthanasie moet voldoen. Dat is het geval als 'de arts op basis van heersend medisch inzicht tot de overtuiging kon komen dat sprake was van uitzichtloos en ondraaglijk lijden van het kind'. Ook moet er naar overtuiging van de arts geen redelijke mogelijkheid bestaan om het lijden van het kind weg te nemen, 'hetgeen onder meer betekent dat palliatieve zorg niet toereikend was of zou zijn geweest om het lijden te verlichten'.

Daarnaast moet de arts de diagnose en prognose 'volledig' delen met beide ouders en bespreken 'dat levensbeëindiging de enige redelijke mogelijkheid was om het lijden van het kind weg te nemen'. Ook moet vastgesteld zijn dat 'de arts met het kind, indien het daartoe in staat was, de diagnose en de daarop gebaseerde prognose heeft besproken, op een wijze die passend was bij het bevattingvermogen van het kind, en de arts met het kind heeft besproken dat levensbeëindiging de enige redelijke mogelijkheid was om het lijden weg te nemen en er bij de arts redelijkerwijs geen enkel vermoeden bestond dat de levensbeëindiging tegen de wil van het kind werd uitgevoerd'.

Beide ouders moeten toestemming geven voor de euthanasie. En de behandelend arts moet ten minste één ter zake kundige onafhankelijke arts raadplegen die schriftelijk zijn oordeel geeft over de 'zorgvuldigheidseisen'. Ten slotte moet de euthanasie 'medisch zorgvuldig' worden uitgevoerd.

Tussentijdse peilingen zijn voor de uiteindelijke verkiezingsuitslag een beroerde graadmeter

Maarten Keulemans

Amsterdam

D66 'valt terug', de VVD 'verliest zetels', de BoerBurgerBeweging 'kan de grootste partij in Nederland worden', zo heette het de afgelopen dagen. Er is eigenlijk maar één probleem: de peilingen waarop dergelijke beweringen zijn gebaseerd, hebben de neiging om later niet uit te komen.

Peilingen tussen de verkiezingen door voorspellen de uitkomst van de volgende verkiezing niet beter dan de huidige zetelverdeling in de Kamer. Dat blijkt uit deze week gepubliceerd onderzoek van politicologen Tom van der Meer, Lisa Janssen (beiden UvA) en Tom Louwerse (Universiteit Leiden). Pas in de weken en maanden in aanloop naar de verkiezingen beginnen peilingen beter aan te geven hoe de verkiezingsuitslag zal uitpakken.

Dat komt niet doordat peilingen slecht zijn uitgevoerd, maar doordat ze een momentopname zijn. Tussentijds zijn kiezers lossier in hun opvattingen, zegt hoogleraar

Van der Meer. 'Er staat dan minder op het spel, want het gaat niet om wie er straks gaat regeren.'

Vooraf nieuwkomers en partijen meer aan de randen, zoals PVV, 50Plus, BBB of FvD, scoren tussentijds hoger, terwijl regeringspartijen juist lijken weg te zakken. 'Maar als er verkiezingen komen, veranderen de verhoudingen weer en veert een deel van de kiezers terug', zegt Van der Meer. 'Tussentijdse winst verzekert nieuwere partijen niet van winst bij de volgende verkiezingen.'

Al met al reden om tussentijdse peilingen 'niet te gebruiken als verkiezingsprognoses', schrijven de onderzoekers, in vakblad *Acta Politica*. 'De reactie van opiniepeilers zal zijn: wij voorspellen helemaal niet, wij geven gewoon de stand van zaken weer', zegt Van der Meer. 'Maar in praktijk vormen peilingen toch een katalysator voor de berichtgeving van journalisten en het gedrag van politici.'

Ook nu staat de regeringscoalitie in de peilingen op slechts 52 tot 65 zetels, terwijl BBB op 8 tot 12 en Ja21 op 7 tot 11 zetels staan.

Maar dat kan schijn zijn: 'Denk aan het CDA van Balkenende voorafgaand aan de verkiezingen van 2006', zegt Van der Meer.

Bij die verkiezingen torende de PvdA van Wouter Bos in de peilingen het hele jaar 10 tot 20 zetels uit boven het CDA - tot vier weken voor de verkiezingen. Uiteindelijk kwam Balkenende op 44, en Bos op 42 zetels. Ook de VVD onder Rutte zakte de afgelopen jaren in tussentijdse peilingen ver terug, tot rond de 20 zetels, om bij de verkiezingen ruim boven de 30 uit te komen.

De wetenschappers bestudeerden de peilingen en de verkiezingsuitslag vanaf 1998 tot en met de laatste verkiezingen, in maart 2021. Kiezers zijn wispelturig, blijkt ook uit een deelanalyse van cijfers van het *EenVandaag*-opiniepanel: slechts zo'n 50 tot 70 procent stemt uiteindelijk ook echt op de partij waarop men in tussentijdse peilingen zegt te gaan stemmen. Pas als de verkiezingen in aantocht zijn en de campagnes beginnen, begint dat aantal te stijgen.